

Dansk udenrigspolitik i et vadested

Hvem bestemmer i dansk udenrigspolitik?

Valget af Donald Trump har destabiliseret det udenrigspolitiske fundament, Danmark har baseret sin sikkerhed på siden 2. verdenskrig. Tilliden til USA som kerneallieret og NATO som sikkerhedsgaranti er svækket, hvilket efterlader dansk udenrigspolitik i et strategisk tomrum og gør den eksisterende strategi forældet. I stedet har Danmark og store dele af Folketinget drejet markant i proeuropæisk retning, mens Europa samtidig diskuterer mulighederne for øget sikkerhedspolitisk autonomi. Udviklingen forstærkes af en multipolær verdensorden, hvor det globale syd

får voksende betydning for samarbejde, konflikter og legitimitet. Dette kræver, at Danmark både styrker relationerne til det globale syd og engagerer sig mere aktivt i europæiske sikkerhedsstrukturer, herunder nordisk og fleksibelt multilateralt samarbejde. Samlet peger udviklingen på behovet for en ny strategisk kurs og etableringen af et udenrigspolitisk råd, der kan styrke koordinering, langsigtet analyse og det demokratiske grundlag for dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Med valget af Donald Trump som amerikansk præsident er det fundament, som dansk udenrigspolitik har stået på i efterkrigstiden, rystet i sin grundvold. NATO-medlemskabet og det nære forhold til USA har været den støtte, som alle regeringer har lænet sig op ad. Der blev udskrevet folketingsvalg i 1988, da den daværende Schlüter-regering vurderede, at et flertal i Folketinget såede tvivl om Danmarks støtte til USA. Anders Fogh sendte danske soldater i krig i Irak og Afghanistan, hvor det var svært at få øje på de specifikke danske interesser, hvis det ikke var for at pleje det tætte forhold til amerikanerne.

Tilknytningen til USA havde en solid politisk og folkelig forankring. Vi var ganske vist nogle, som ikke købte fortællingen om USA som repræsentant for det gode i verden. Dertil var der for mange eksempler på det modsatte: Vietnamkrigens forbrydelser, støtten til latinamerikanske diktatorer, Irak- og Afghanistan-krigenes brutalitet for nu at nævne nogle eksempler på en amerikansk verdensorden, som burde give anledning til kritik. Men kritikken forblev perifer. Bortset fra venstrefløjen var der en bred folkelig støtte til USA. Dansk udenrigspolitik var på sikker grund.

Efter det første år med Trump er der store revner i fundamentet. Europæerne mødes dagligt med hånsord og trusler. Der er opstået så stor tvivl om NATOs artikel 5, at de færreste tør tro på, at USA vil komme til hjælp, hvis det bliver nødvendigt. NATO-samarbejdet er baseret på tillid, og med den amerikanske politik og det faktum, at Trump ikke vil udelukke, at USA vil angribe et andet NATO-land militært, er NATO reelt døende.

HOLGER K. NIELSEN

Tidl. udenrigsminister og
formand for SF,
holgerk125@gmail.com

Trump har sendt et missil ind i det regelbaserede internationale samarbejde, som USA sammen med bl.a. Danmark og andre gode kræfter møjsommeligt byggede op efter 2. verdenskrig. Kronjuvelen i dette samarbejde var FN, som USA, Rusland og Kina nu gør, hvad de kan for at underminere. Samtidig forsøger USA – i skyggen af Gaza-krigen – at opbygge et såkaldt fredsråd, som med Trump som enevældig global kejser skal bestemme over krig og fred.

En hel generation af danske politikere, militærfolk og embedsmænd er opdraget med den forståelse, at det tætte forhold til USA nærmest er selve grundlaget for Danmarks eksistens. De er selvsagt rystede over det første år med Donald Trump. De fleste er i vildrede: Skal vi dukke nakken og håbe på, at det går over? Skal vi fedte for Trump eller slå igen? I givet fald: Hvad har vi at slå med? Og vil vi risikere, at USA helt forlader Europa? Dækker Trumps mafiaretorik over en reel vilje til at gøre det, som mafiaen er kendt for, eller er der tale om bluff?

➤➤ **En hel generation af danske politikere, militærfolk og embedsmænd er opdraget med den forståelse, at det tætte forhold til USA nærmest er selve grundlaget for Danmarks eksistens**

Spørgsmålene hober sig op, og svarene blæser i vinden. Under alle omstændigheder står dansk udenrigspolitik i et vadested, som kræver en mere omfattende udenrigspolitisk diskussion, end vi er vant til.

Behov for en ny udenrigspolitisk strategi

Det var positivt, at regeringen i 2023 på baggrund af Ruslands militære angreb på Ukraine fremlagde en ny udenrigs- og sikkerhedspolitisk strategi. Strategien er på mange måder udmærket og beskriver på en forståelig måde Danmarks muligheder og udfordringer. Der er dog ét problem: Strategien udkom, før Donald Trump blev valgt som amerikansk præsident. Om forholdet til USA står der følgende: ”USA vil blive ved med at være Danmarks vigtigste sikkerhedspolitiske allierede, og vi skal fortsat styrke det transatlantiske bånd”.

Denne tilgang holder ikke længere, hvilket Michael Zilmer Johns, hovedmanden bag strategien, erkender i en artikel i tidsskriftet *Udenrigs* (Zilmer Johns, 2025). Den tidligere NATO-ambassadør leverer en sønderlemmende kritik af den amerikanske politik og konkluderer, at denne ”fundamentale ændring af præmisserne for dansk sikkerhed gør det nødvendigt at nytænke Danmarks sikkerheds- og forsvarspolitik”.

I skrivende stund vides ikke, om regeringen har tænkt sig at tage handsken op. Der kan være grunde til, at den ikke gør det. Forsvaret af Rigsfællesskabet imod amerikansk intimidering er så vigtigt og ressourcekrævende, at andre opgaver må få en lavere prioritet. Mange års nedskæringer betyder samtidig, at Udenrigsministeriet hænger fast i nødvendige driftsopgaver uden det store overskud til at hæve hovedet og analysere den nye verden, der tegner sig i

horisonten. Endelig befinder vi os i et valgår: Alle ved, at man ikke kan vinde et valg på udenrigspolitikken. Det er svært overhovedet at gøre udenrigspolitikken til et tema. Selv ved valget i 1988, der blev udskrevet på baggrund af folketingsflertallets modstand imod den amerikanske atomvåbenpolitik, kom valgkampen hurtigt til at handle om de traditionelle velfærdsemner. I 2005 forsøgte SF og Enhedslisten uden det store held at inddrage Irak-krigen.

Regeringspartierne er optaget af den kommende valgkamp og vil næppe risikere at tabe terræn på at lave strategiske analyser af, hvor Danmark de kommende år skal placere sig i forhold til omverdenen. Men det er trist og skidt for landet, at det forholder sig således. For med al respekt for fødevarepriserne, differentieret moms, pensionsalderen etc. har det dog langt større betydning for den fremtidige velfærd, hvordan vi håndterer udfordringerne udefra.

Med den nye verdensorden kan vi ikke fortsat ligge i læ af USA, men må finde vores egen vej. Det indebærer bl.a., at vi må orientere os i andre retninger. Med andre ord at sprede vores internationale relationer. Heri lå en central pointe i den canadiske premierminister, Mark Carneys, meget roste tale på årets Davos-konference, hvor han forsøgte at tegne et optimistisk billede: Den gamle verdensorden er brudt sammen, de store elefanter forsøger at tage al magten, men det betyder ikke, at handlemulighederne for resten af verden er udtømte. Ikke mindst middelstore lande har mulighed for at opstille et alternativ, hvis de agerer intelligent. Derfor har Canada rakt ud til andre dele af verden (bl.a. Kina) med et aktivt diplomati og samtidig holdt fast i nogle grundlæggende principper som funderingen i FN og et internationalt retssystem.

Et stærkere Europa

 Med Trumps økonomiske krigsførelse er EU-samarbejdet den planke, vi har at holde os til, og det er i vores interesse, at EU fungerer som en samlet enhed på så mange områder som muligt

Vigtigere er imidlertid et stærkt europæisk engagement. Det er interessant at bemærke den totale ændring i den danske holdning til EU, som har fundet sted det sidste år. Med Trumps trusler er danskerne blevet stærkt pro-europæiske. I Folketinget er Enhedslisten blevet stærke tilhængere af det europæiske samarbejde. Danmarksdemokraterne og Dansk Folkeparti holder kæft: De skal ikke have noget klinket i en tid, hvor Rigsfællesskabet er truet af en aggressiv amerikansk præsident. Med Trumps økonomiske krigsførelse er EU-samarbejdet den planke, vi har at holde os til, og det er i vores interesse, at EU fungerer som en samlet enhed på så mange områder som muligt.

Nok så vigtig er imidlertid Europas fremtidige sikkerhedspolitik, herunder hvordan Europa skal håndtere de sikkerhedspolitiske udfordringer, der følger af USA's underlønning af NATO.

Ét svar er Mark Ruttes underdanighed og sleske tale overfor Donald Trump. Rutte er tilsyneladende villig til hvad som helst for ikke at støde USA fra sig. Men det er udtryk for en kortsigtet tænkning, som ikke tager højde for, at en type som Donald Trump ikke har respekt for svaghed – han vil fortsætte afpresningen. Danmark var i en lang periode tæt på Ruttes tilgang, men krisen omkring Grønland samt Trumps hån og grove nedvurdering af danske soldaters indsats i Afghanistan har tilsyneladende overbevist regeringen om, at det er nødvendigt at slå igen. I alt fald har den ændret tilgang.

Men det er ikke en nem øvelse. For en europæisk autonomi, der afkobler os fra et NATO med USA-involvering, vil dels blive meget dyr, dels skabe en usikkerhed, som der ikke nødvendigvis er den store folkelige forståelse for. Mark Rutte var ikke i tvivl, da han blev udfrittet i Europa-Parlamentet 26. januar 2026. Europa kan ikke klare sig uden USA – hvis I tror det, så drøm videre, som han arrogant sagde. Andre (som den finske præsident Alexander Stubb) mener godt, at Europa vil kunne klare sig selv, hvis vi ellers vil satse på det.

Der er af indlysende grunde intet entydigt svar på spørgsmålet. Det handler i høj grad om tidshorizonten – er det i overmorgen eller om 10 år? Det handler om ambitionsniveauet – skal vi som USA være i stand til at føre krige overalt i verden eller begrænse ambitionerne til et forsvar af Europa? Det handler også om, hvilke fremtidige relationer vi kan have med USA. Jeg anser afkoblingen indenfor NATO for uafvendelig, men ligesom ved en skilsmisse kan parterne godt efterfølgende have et fornuftigt forhold til hinanden. Det handler endelig om, hvilken fremtidig europæisk sikkerhedsarkitektur vi forestiller os.

EU kommer næppe til at spille den store rolle i en fremtidig europæisk sikkerhedsordning. EU's forsvarsdimension er vigtig, især på det økonomiske område og omkring udvikling af den europæiske forsvarsindustri. Men dels er der lande, der fungerer som trojanske heste for russiske interesser, dels mangler vi Storbritannien og Norge. Der er dog andre muligheder for at arbejde med det, der er kaldt "variabel geometri" (det var også det, vi i SF i sin tid kaldte et "Europa i flere rum").

Omkring støtten til Ukraine er der skabt et samarbejde mellem europæiske lande med Storbritannien, Frankrig og Tyskland i førersædet, hvor andre lande (bl.a. Danmark) har tilsluttet sig en "koalition af villige". Dette samarbejde kunne være det første skelet til en fremtidig europæisk sikkerhedsordning.

Det kræver naturligvis, at der bygges på, og i den sammenhæng lancerede den tidligere svenske stats- og udenrigsminister Carl Bildt for nylig et forslag om at genoplive den gamle Vestunion (WEU) som en institutionel ramme for et sådant samarbejde (Bildt, 2026). WEU var på dagsordenen, da man i starten af 90'erne skulle implementere Maastricht-traktatens forsvarsdimension, men det løb ud i sandet. Vil Carl Bildts forslag være en mulighed at arbejde videre på?

Der er mange usikre momenter omkring europæisk autonomi. Det bliver dyrt, men vi skal her have i baghovedet, at de europæiske NATO-lande i dag bruger langt flere penge på forsvaret end Rusland. Problemet er, at der er en elendig koordination landene imellem. Europa består af nationalstater, og forsvaret er en kerneopgave for enhver nationalstat. Det må dog være muligt at overbevise om, at vi deler fælles skæbne. Når Danmark leverer milliarder i militær støtte til Ukraine, er det af hensyn til ukrainerne, men også for vores egen skyld. Tilsvarende når vi leverer fly til overvågning i det baltiske område samt stiller tropper til rådighed for forsvaret af den baltiske grænse.

Der tales meget om et styrket nordisk forsvarssamarbejde. Men hvorfor ikke udvikle det yderligere til indkøb af fælles kapaciteter? Da vi skulle købe nye kampfly, var det svenske Gripen med i kapløbet, men svenskerne trak sig, da de vurderede, at Danmark på forhånd havde besluttet sig for at købe det amerikanske fly. Det havde de desværre ret i, så vi er nu bundet til et kampfly, som øger afhængigheden af USA.

 Hvis vi vil, kan Norden blive en central spiller i Europas fremtidige sikkerhedspolitik. Det forudsætter, at den danske regering kommer ud af starthullerne

Der er sket meget i det nordiske forsvarssamarbejde, men det er nødvendigt at videretænke samarbejds mulighederne i en kontekst af et bredere europæisk samarbejde. Hvis vi vil, kan Norden blive en central spiller i Europas fremtidige sikkerhedspolitik. Det forudsætter, at den danske regering kommer ud af starthullerne.

Jeg vil foreslå, at vi stopper snakken om danske eller nordiske atomvåben. På et tidspunkt hvor USA systematisk underminerer det regelbaserede system, vi har udviklet siden 2. verdenskrig, vil det være absurd, hvis vi som svar begynder at underminere det ikkespredningsregime, som har begrænset udbredelsen af atomvåben. Konsekvensen bliver en kædereaktion, hvor stadig flere lande vil have deres egne.

Vist er det et problem, at vi ikke længere kan regne med den amerikanske atomparaply, men det er positivt, at der er lavet en aftale med franskmændene om at blive dækket af de franske a-våben.

Det globale syd

Det vil være nødvendigt at orientere sig mere offensivt mod det globale syd. I lyset af de store omvæltninger i den globale orden skrev den finske præsident, Alexander Stubb, at den verden, vi har kendt siden 2. verdenskrig, døende (Stubb, 2025). Vi er på vej fra en multilateral mod en multipolær verdensorden, hvor dominans i stigende grad erstatter samarbejde, og rivalisering staterne imellem øges. I den rivalisering definerer han tre poler: For det første "the global West": demokratisk orienterede lande som USA, Canada, EU-

lande, Japan, Australien mv.). For det andet ”the global East”: autoritære lande som Kina, Rusland, Iran mv. Og for det tredje ”the global South”: traditionelt fattige udviklingslande hvoraf nogle økonomisk og politisk er på vej op (Brasilien, Indien, Mexico, Nigeria, Sydafrika mv.).

Det er en gængs opfattelse, at fremtiden defineres af rivaliseringen mellem USA og Kina. Nej, siger Stubb: Det er den tredje pol, som i virkeligheden bliver afgørende. Vi vil se en verden, hvor en “triangular contest among what I call the global West, the global East, and the global South is taking shape. In choosing either to strengthen the multilateral system or seek multipolarity, the global South will decide whether geopolitics in the next era leans toward cooperation, fragmentation, or domination”.

Med andre ord bliver forholdet til det globale syd helt afgørende. Det gælder også for dansk udenrigspolitik, selvom temaet har været stort set fraværende i den danske debat. Det spillede en stor rolle i kampagnen om dansk valg til FN’s Sikkerhedsråd, hvor jeg i to år rejste rundt i det globale syd for at promovere det danske kandidatur. Vi havde held med vores kampagne, men det kræver, at der følges op, og at vi gør op med den bedrevidenhed og arrogance, som Vesten i mange år har praktiseret som et levn fra kolonitiden. Landene i det globale syd skal tages alvorligt. Der må f.eks. ikke opstå den mindste tvivl om dansk opbakning til folkeretten, ligesom vi nødvendigvis må fortsætte kampen for et mere repræsentativt sikkerhedsråd. Og det går ikke med Vestens dobbeltmoral, når vi på den ene side protesterer kraftigt imod Ruslands angreb på Ukraine, samtidig med at vi lukker øjnene for Israels krigsforbrydelser. Det forudsætter endelig, at vi holder fast i niveauet for den danske udviklingsbistand. Hvis Venstre kommer igennem med kravet om en markant nedskæring af ulandsbistanden, vil flere års arbejde for at forbedre forholdet til det globale syd være spildt.

Dansk udenrigspolitik er vendt på hovedet med den nye verdensorden, og der skal træffes vigtige beslutninger. Indtil videre har de mest bestået i den største militære oprustning i efterkrigstiden. Som tidligere nævnt er europæisk autonomi ikke meget bevendt, hvis vi ikke kan forsvare os selv mod militære angreb udefra. I den forstand er oprustningen nødvendig, men det bliver et problem, hvis det politiske ben mangler. Det går ikke, hvis vi bruger et rekordstort milliardbeløb på forsvarsinvesteringer, hvis formålet udelukkende er at aflaste USA økonomisk og tilfredsstille den amerikanske præsident.

Behov for en større folkelig diskussion – og et ”udenrigspolitisk råd”

Der skal sættes gang i arbejdet med en ny udenrigspolitisk strategi, som går i dybden med, hvordan småstaten Danmark kan manøvrere i et hajfyldt farvand. Og det arbejde bør bredes ud til en større folkelig diskussion. Det er muligt, at udenrigspolitik ikke vinder folketingsvalg, men det seneste års begivenheder har skabt en kolossal interesse i det folkelige Danmark. Når en hidtil nær allieret truer med at tage Grønland, kommer folk op af stolene.

Udenrigsministeriet og det danske diplomati er enormt kompetente, men har i mange år været presset af store nedskæringer. Da der samtidig er mange driftsopgaver og et stort behov for politisk servicering, er maskinrummet ofte overbelastet. Det er der til dels kompenseret for gennem merbevillinger de seneste år, men efterslæbet er så stort, at der stadig ikke er kræfter til at ”tænke ud af boksen” – hvad der i øvrigt heller ikke er tradition for. Det er skidt, når så meget talent ikke bruges bedre.

Det er også skidt, at folketingsmedlemmerne ikke prioriterer udenrigspolitikken. Moderne politik er blevet ekstremt kortsigtet – ofte tænkes der kun til næste meningsmåling, i bedste fald til næste valg. Politikerne er naturligvis selv ansvarlige for den udvikling, men den hjælpes på vej af den hær af spin-doktorer og kommunikationsrådgivere, som partierne har ansat. Folketinget har oprustet med en stærkere international afdeling, som servicerer folketingsmedlemmerne på udmærket vis. Men det er svært, når interessen hos politikerne er begrænset.

Der er opsamlet stor viden på universiteterne, i forskningsinstitutioner som DIIS, Forsvarsakademiet, tænketanken Europa og forskellige NGO'er, som arbejder i marken, men forskere kører ofte deres egne dagsordener. Der er behov for mere koordinering af kræfterne, så vi bliver bedre til at skabe sammenhæng i udenrigspolitikken.

Jeg er en stærk tilhænger af det forslag om etablering af et udenrigspolitisk råd fra professorerne Rasmus Mariager og Morten Heiberg (Mariager og Heiberg, 2025). Inspirationen er hentet fra etableringen af Det økonomiske Råd i 1962, hvor der var et tilsvarende behov for at skabe sammenhæng i den økonomiske politik. Rådet har siden været en uundværlig del af debatten om den økonomiske politik. Vi har brug for en tilsvarende uundværlig del af udenrigspolitikken. De nærmere detaljer skal selvsagt diskuteres, men det er vigtigt, at det opprioriteres.

Bag det ligger et behov for flere ressourcer til både udenrigsministeriet og en kvalificering af beslutningsgrundlaget for vores udenrigspolitik.

Referencer

- Bildt, Carl (2026), ”En ny, gammel union kan udfylde det tomrum, NATO og EU efterlader”, *Information*, 26. januar.
- Heiberg, Morten Rievers og Rasmus Mariager (2025), ”Danmark har brug for et udenrigspolitisk råd til at navigere i den nye verdensorden”, *Altinget*, 16. september.
- Stubb, Alexander (2025), ”The West’s Last Chance”, *Foreign Affairs*, 2. december, The West’s Last Chance | Foreign Affairs.
- Zilmer, Johns Michael (2025), ”Danmark må have en ny sikkerheds- og forsvarspolitik efter præsident Trumps genvalg”, *Udenrigs*, 1. september, Danmark må have en ny sikkerheds- og forsvarspolitik efter præsident Trumps genvalg | Udenrigs.